

Ján Cikker

Komorné a koncertantné diela
Chamber & Concertante Works

1	Scherzo (1930)
<i>Slovenský komorný orchester Bohdana Warchala</i>	3:16
2	Mamička spieva op. 27 (1948)
<i>František Pergler</i>	2:53
	Desať uspávaniek
na slová ľudovej poézie, pre alt a komorný orchester (1973)
<i>Marta Beňačková a Slovenský komorný orchester Bohdana Warchala</i>	10:24
3	Beliže mi, beli...	1:20
4	Búvajže mi, búvaj...	1:00
5	Spiže mi...	1:17
6	Usniže mi, usni...	0:56
7	Hajaže mi, haja...	0:51
8	Beliže mi, beli...	0:53
9	Spiže mi...	1:00
10	Usniže mi, usni...	1:03
11	Hajaže mi, haja...	1:01
12	Búvajže mi, búvaj...	1:03
13	Dupák op. 31 č. 1 (1950)
<i>Ida Černecká a František Pergler</i>	6:55
14	Domovina (1986)
<i>Korngold Quartet</i>	11:03
15	Concertino pre klavír a orchester op. 20 (1942)
<i>Jordana Palovičová a Štátny komorný orchester Žilina, dir. Oliver Dohnányi</i>	17:59

Ján Cikker

Komorné a koncertantné diela

Slovenský hudobný skladateľ Ján Cikker (29.7.1911 Banská Bystrica – 21.12.1989 Bratislava), jeden zo zakladateľov a tvorcov modernej slovenskej hudby bol generačným súputníkom skladateľov, ktorí sa snažili pozdvihnúť hudobné umenie na Slovensku na profesionálnu úroveň. Jeho detstvo sprevádzali intenzívny záujem o hudbu a mimoriadna vnímavosť ku krásam okolitej prírody. Už v útlej mladosti účinkoval ako klavirista a komponoval. Kremnický skladateľ a pedagóg Rudolf Ország patril k jeho prvým učiteľom harmónie, veľa získal aj od skladateľa Viliama Figuša Bystrého. Mimoriadny význam mali pre budúci vývoj skladateľa roky 1927-1930, keď sa intenzívne venoval klavírnej hre pod vedením absolventky pražského konzervatória Márie Kmoníčkovej. Po absolvovaní banskobystrického gymnázia prichádza (so *Sláčikovým kvartetom B dur* a *Symfóniou c mol*) na pražské konzervatórium, kde študuje kompozíciu u profesora Jaroslava Kříčku, dirigovanie

Ján Cikker • Photo: © Kamil Vyskočil

u Pavla Dědečka, klavír u Ruženy Kurzovej a organ u B. A. Wiedermanna. Toto štúdium mu poskytlo pevné hudobné i umelecké základy. V pražskom Mozarteu mu počas štúdia predviedli *Sonatínu pre klavír*, v ktorej badať začínajúci zápas medzi chromatickým a diatonickým formovaním myšlienok a tiež *Symfonický prológ*. Dirigentské oddelenie absolvoval naštudovaním a uvedením Piesne o večnej túžbe Vítězslava Nováka, v majstrovskej triede ktorého neskôr pokračoval v štúdiu kompozície. Dopĺňujúce štúdium u F. Weingartnera vo Viedni bolo medzistupňom k už samostatnej skladateľskej, pedagogickej (Konzervatórium a neskôr VŠMU v Bratislave) a organizátorskej činnosti Jána Cikkera. Ideál kompozičnej dokonalosti predstavoval spočiatku pre Cikkera Richard Wagner, no hľadať a nájsť svoju vlastnú tvorivú cestu – to bola skladateľova umelecká meta. Prvé roky samostatnej kompozičnej práce po ukončení základnej vojenskej služby boli poznačené 2. svetovou vojnou. Vyhraňovanie skladateľského rukopisu išlo v ruke s protestom proti nezmyselnosti vojny. Vyjadril ho kantátou *Cantus filiorum*, symfonickou básňou *Vojak a matka*, trilógiou *O živote, Slovenskou suitou, Concertinom pre klavír a orchester*, cyklom piesní *O mamičke, Povstaleckým pochodom*. Smútok a stiesnenosť v ňom dvíhali a umocňovali lásku k človeku, k životu, k domovine. Vznikli *Spomienky, op. 25* pre sláčikový orchester a dychové kvinteto, skladba so silným emocionálnym podtónom, jeden z najčastejšie hrávaných Cikkerových opusov. V septembri 1945 sa začína trojročné Cikkerovo pôsobenie na poste dramaturga opery Národného divadla v Bratislave, ktoré anticipuje tvorivé ambície skladateľa v oblasti hudobnej drámy. Cikkerova operná tvorba (9 dokončených opusov) patrí ku kľúčovým hodnotám povojnovej európskej opery. Námety a spôsoby prístupov k nim poukazujú na zápas dobra a zla, v ktorom musí dobro nakoniec zvíťaziť napriek smrti hrdinu. Kým prvé dve – *Juro Jánošík* a *Beg Bajazid* sú operami národnými a vlasteneckými, tými ďalšími (*Mr. Scrooge* a *Vzkriesenie*) začína Cikker stavať mosty k európskej kultúre. Vo svojich ďalších operách (*Hra o láske a smrti, Coriolanus, Rozsudok*) – kde je neraz povedané

to najdôležitejšie práve v inštrumentálnej zložke – sa vracia k ohrozeným ľudským hodnotám. Po ôsmej opere *Obliehanie Bystrice* na požiadanie vtedajšieho umeleckého šéfa lipského Gewandhausorchestra Kurta Masura, pri príležitosti 200. výročia vzniku tohto telesa, vzniká Cikkerovo oratórium *Óda na radosť* (1982) podľa rovnomennej básnickej predlohy Milana Rúfusa. Zo života hmyzu, posledná dokončená opera skladateľa Jána Cikkera bola podľa slov samotného autora prejavom opovrhovania neľudskosťou ale zároveň aj oslavou ľudskej dobroty. Po celý život reflektoval Ján Cikker vo svojom hudobnom myslení obrazy prírody. A nie náhodou bol témou jeho poslednej opery človek – pútnik, očarený prírodou, velebiaci nekonečný kolobeh života, umierajúci uprostred nej. Ján Cikker je nositeľom najvyšších umeleckých, štátnych a medzinárodných vyznamenaní. Za humanizmus a vysoké etické princípy v tvorbe mu Viedenská univerzita udelila cenu G. von Herdera (1966). Okrem titulu „národný umelec“ mu v roku 1979 bola udelená i Cena UNESCO za hudbu. Zmyslom celého života Jána Cikkera bolo komponovanie, ktorým si získal čestné miesto v kontexte európskej hudobnej kultúry.

Základná dramaturgická línia tohto kompaktného disku predstavuje ukážky z Cikkerovej tvorby od piesňovej cez inštrumentálnu až po koncertantno-orchesterálnu. Zachytáva široké časové rozpätie jeho tvorby, medzi vznikom najranejšej (*Scherzo*) a najneskôr komponovanej skladby (kvarteto *Domovina*), ktoré táto nahrávka prináša, uplynulo 56 rokov. Svieže *Scherzo* pre sláčikové kvarteto vzniklo ešte pred začiatkom štúdia Jána Cikkera na Pražskom konzervatóriu. Dielko písal skladateľ ako 19-ročný a svedčí o jeho pripravenosti na náročné štúdium, o zvládnutej kompozičnej technike, ale najmä o dare hravej invenčnosti. Ako sám skladateľ píše na titulnom liste rukopisu – dielo je ešte bez opusu. Je však už druhým v poradí pre takéto zoskupenie (predchádza mu *Sláčikové kvarteto B dur* z roku 1928). K úvodnému Allegro scherzandu v g mol (využíva v ňom typickú scherzovú kompozičnú techniku – transpozíciu motívu o čistú kvartu nadol) sa navracia po Triu I. Meno

Interiér Múzea Jána Cikkera • Photo: © Bedrich Schreiber.

mosso i Triu II. Meno mosso, rubato (ktoré už dáva tušiť hĺbku a význam zdroja, akým bude v budúcnosti pre skladateľa slovenská ľudová rytmika a melodika), vďaka čomu skladba nadobúda jednoduchý rondový charakter. Podobnú kompozičnú stavbu vidíme už u Beethovena, ktorý opatril scherzá vo svojich symfóniách tiež dvomi triami (Pastorálna), alebo u Schumanna. Cikkerovo Scherzo uzatvára vtipná Coda v pianissime. Je hrávané ako sláčikové kvarteto, ale stáva sa aj súčasťou repertoáru komorných orchestrov.

Klavírna skladba ***Mamička spieva*** je nežným prienikom skladateľa do detského sveta (spolu so skladbou *Malý virtuóz* patrí pod opus 27 a bola zverejnená v Albume pre mládež v roku 1955). Práve klavír bol pre Jána Cikkera už v útlom detstve vstupnou bránou do sveta hudby. Pre tento nástroj napísal svoju prvú skladbu a za tónmi klavíra videl v spomienkach i matku, ktorá vyučovala spev a hru na klavíri a aj samotnému skladateľovi dala základy klavírnej hry. Jej dedikoval mnohé klavírne, vokálne aj orchestrálne diela. Vnímal ju ako „človeka s najkrajšími a najlepšimi vlastnosťami“. Nesmierne si ju vážil a miloval, o čom svedčia jeho listy i osobné vyznania. Drobné poeticky zafarbené hudobné zátišie je spomienkou na detský svet, ku ktorému sa skladateľ vrátil aj neskôr v klavírných akvareloch, cykle 15 skladieb *Čo mi deti rozprávali*.

V roku 1973 popri *Epitafe*, *Zvučkách pre Bratislavské hudobné slávnosti* a pre *Majstrovstvá sveta v korčuľovaní* v Bratislave, *Klavírných variáciách na slovenskú ľudovú pieseň* na známu melódiu Tečie voda, tečie, skomponoval skladateľ pre Darinu Laščiakovú ***Desať uspávaniek pre alt a komorný orchester*** na slová ľudovej poézie. Tieto nežné miniatúry až na dve tri výnimky zachovávajú trojdobé metrum a tóniny s b v predznamenaní, čo je charakteristické pre známe berceuse v dejinách hudby (Brahms, Chopin, Liszt a i.). Cikker sa pohráva s textami, inštrumentáciou i motívmi (k motívu tretej a piatej uspávanky sa navracia v siedmej a deviatej no s inou inštrumentáciou), celok uzatvára desiatu uspávanka akoby v molovej dominante (fis mol). Celý cyklus reflektuje skladateľovo detstvo, v ktorom mu

lásku otca nahrádzalo iba matkino náručie (otec Jána Cikkeru padol v prvej svetovej vojne, keď bol skladateľ štvorročný), i Cikkerov pekný vzťah k deťom, ktoré sám nikdy nemal. V roku 1975 vydalo vydavateľstvo Mladé letá knižne texty uspávaniek s ilustráciami Alojza Klimu pod názvom *Beliže mi, beli*. Knižka vyšla spolu s platňou (v spolupráci s Opusom), uspávanky v podaní Dariny Laščiakovej a symfonického orchestra Čs. rozhlasu dirigoval Ondrej Lenárd.

V ľudovej piesni i tanci cítil Ján Cikker silu a príťažlivosť možnosti tvorivého dialógu. Je autorom mnohých úprav ľudových piesní a tancov pre mužské i miešané zbory. Inšpiračná niť ľudovej piesne sa ale tiahne celou Cikkerovou tvorbou, či sa zaoberal kompozíciami pre klavír, orchestrálnymi, vokálnymi dielami, operou. Spútaný a akoby nanovo vypovedaný melodický a rytmický živel v Cikkerovej hudobnej výpovedi podčiarkuje a vyzdvihuje to typické a neopakovateľné a zároveň nepozorovane a mimovoľne rozvíja a evolučne pretvára, vychádzajúc z podstaty hudobného organizmu. V roku 1950 v priebehu 9 dní skladateľ skomponoval skladbu *Dupák op 31, č.1*, v ktorej pracuje s nápevmi viacerých ľudových melódií. Skladba sa stala pevnou súčasťou repertoáru SLUKu, ktorý ju uvádzal od premiéry v r. 1950 na väčšine svojich vystúpení doma i v zahraničí a popri Spomienkach je jednou z jeho najhranejších skladieb. K úprave pre štvorročný klavír ho inšpirovali i vlastné koncertné skúsenosti, keďže sa už od detstva intenzívne podieľal na hudobnom živote rodnej Bystrice štvorročnou klavírnou hrou s matkou. Opus 31 dopĺňajú ešte ďalšie dve skladby pre ľudovoumelecké súbory: č. 2 – *Vyletel vták* a č. 3 – *Lúčne spevy a tance*.

Ak skladateľ nazve svoje dielo *Domovina*, je to zároveň vyznaním. Sláčikové kvarteto č. 3 (jednočasťové) vzniklo v roku 1986, 2 mesiace po dokončení deviatej skladateľovej opery. Jeho názov dáva tušiť, že ide o reflexiu vlastného života, zverenú tentokrát sláčikovému kvartetu. Krása domova a to ako ju skladateľ vnímal, sa odrážala v mnohých jeho dielach. Sláčikové kvarteto *Domovina* je intímnu a vrúcnu básnickou výpoveďou s veľkým kul-

minačným vrcholom. Navracia sa v ňom k inšpiračným prameňom z minulosti, k prameňu slovenskej melodiky. Dielo venoval skladateľ svojej manželke Kataríne. V podaní Filharmonického kvarteta zaznelo i 28. decembra 1989 na skladateľovom pohrebe v koncertnej sieni Slovenskej filharmónie. V súčasnosti si razí cestu do repertoárov úspešných kvartetových zoskupení i v zahraničí.

„Touto skladbou som zachraňoval mladosť svojho srdca pred životom: prijmite ju tou istou detsky úprimnou a čistou radosťou, akou som ja na nej pracoval.“ Týmto mottom, ktoré 31-ročný skladateľ vpísal do partitúry *Concertina pre klavír a orchester*, načrtáva svoje rozpoloženie v okolnostiach vojnových čias, počas ktorých vznikalo. Tento 20. skladateľov opus možno považovať za prvé reprezentatívne dielo slovenskej klavírnej literatúry a pred vyše 72 rokmi jeho existencia doplnila programovú štruktúru vtedajších celovečerných koncertov slovenskej hudby. Cikker tu klavír vníma nielen ako koncertantný nástroj, ale ako súčasť orchestrálneho aparátu, čo vidieť zo štrukturálneho rozvrhu diela, v striedavom prinášaní tém. Skladbu venoval Ján Cikker klaviristovi Rudolfovi Macudzinskému, čím naznačil svoje pranie v otázke premiérového uvedenia diela. Concertino znelo v Macudzinského podaní na mnohých pódiiach významných európskych miest a spoločná nahrávka pod taktovkou skladateľa v r. 1953 pre Supraphon zaručila pôsobivej skladbe prienik k širokej poslucháčskej obci. Po premiére v Národnom divadle v Bratislave 13. októbra 1942 pod taktovkou Josefa Vincourka s divadelným orchestrom nasledovali Berlín a Záhrab. Vydavateľské práva na toto dielo získalo vydavateľstvo Simrock v Lipsku. Z prvého vydania klavírneho sólového partu s klavírnym výťahom v autorovej úprave a s nemecko-slovenským textom sa do predaja dostalo len málo výtlačkov, pretože celý náklad zho-rel pri bombardovaní Lipska. Concertino znelo o. i. v rámci odpoľudňajšieho koncertu orchestra Viedenských symfonikov pod taktovkou Antona Konratha vo vypredanej sále Wiener Konzerthausu, ale i v najväčších metropolách európskeho Ruska, vo veľkej sále

Leningradskej filharmónie (dnešný Sankt Peterburg), v Kijeve, Rige i Moskve. Osviežením interpretačnej koncepcie diela bolo naštudovanie sólového partu Ivanom Palovičom, ktorý priniesol skladbe početné koncertné triumfy. Štafetu brilantnej interpretácie diela v súčasnosti prevzala jeho dcéra Jordana Palovičová.

Irena Michalicová

Slovenská mezzosopranistka **Marta Beňáčková** študovala klavír na bratislavskom konzervatóriu a na VŠMU pokračovala v štúdiu spevu. Jej koncertný repertoár zahŕňa symfonické, oratoriálne a vokálne diela od baroka po súčasnosť. V spolupráci s Českou filharmóniou, Symfonickým orchestrom Českého rozhlasu, Slovenskou filharmóniou a ďalšími významnými orchestrami sa venuje prevažne koncertnému spevu. Pravidelne účinkuje i na doskách významných operných domov, kde vytvorila viacero popredných úloh. Jej diskografia zahŕňa vyše 20 titulov. Okrem umeleckej práce Marta Beňáčková pôsobí aj pedagogicky na konzervatóriu v Bratislave a na Janáčkovej akadémii v Brne.

Jordana Palovičová študovala na VŠMU v Bratislave, na Royal College of Music v Londýne a na Musikhochschule Lübeck v Nemecku. V rámci medzinárodných majstrovských kurzov spolupracovala s L. Bermanom, G. Sándorom, E. Indjičom, J. Wijnom, A. Bertonceljim a i. V súčasnosti vyučuje klavírnú hru na VŠMU v Bratislave. Získala mnoho ocenení na domácich i medzinárodných súťažiach (Talent roku, Virtuosi per musica di pianoforte, Medzinárodná klavírna súťaž J. N. Hummela, Medzinárodná súťaž Concertino Praga, Chappell Gold Medal Competition, Anglo-Czechoslovak Trust London Music Competition). Realizovala nahrávky pre spoločnosť MUSICA, Hudobný fond, Hudobné centrum, Slovenský rozhlas, STV, Český rozhlas, ČT, Norddeutscher Rundfunk. Pri príležitosti 100. výročia narodenia skladateľa Jána Cikkera nahrála v roku 2011 CD s jeho sólovými dielami pre klavír. Aktuálne vydala tento titul londýnska spoločnosť Toccata Classics. Sólisticky,

Jordana Palovičová • Photo: © Rudolf Lengyel

aj ako komorná hráčka sa predstavila na mnohých festivaloch doma i v zahraničí (ČR, Poľsko, Španielsko, Veľká Británia a i.). Sólisticky účinkovala s poprednými slovenskými a zahraničnými orchestrami.

Ida Černecká patrí k najvýznamnejším osobnostiam slovenského interpretačného umenia. Už od mladosti upútali jej sólistické výkony veľkou tónovou kultúrou i hĺbkou muzikantského prežitia. Je laureátkou Smetanovej klavírnej súťaže v Hradci Králové, držiteľkou diplomu na Medzinárodnej súťaži J. S. Bacha v Lipsku a na Medzinárodnej klavírnej súťaži F. Busoniho v Bolzane. Študovala na VŠMU v Bratislave a na Konzervatóriu P. I. Čajkovského v Moskve. Vystúpila na koncertných pódiah Európy i zámoria, realizovala nahrávky pre vydavateľstvá OPUS, MUSICA, NAXOS, Dánsky a Nemecký rozhlas. Za vynikajúcu interpretáciu slovenských skladieb získala Cenu Fríca Kafendu a Cenu Jána Cíckera. Popri intenzívnej koncertnej činnosti pôsobí pedagogicky na VŠMU v Bratislave.

František Pergler patrí k popredným reprezentantom slovenského klavírneho umenia. Študoval na VŠMU v Bratislave. Úspešne sa zúčastnil na medzinárodných klavírnych súťažiach J. N. Hummela v Bratislave a M. Canals v Barcelone. Vystúpil na koncertných pódiah v mnohých krajinách Európy. Je docentom hry na klavíri na VŠMU v Bratislave, vedie majstrovské interpretačné kurzy a semináre na Slovensku i v zahraničí, venuje sa i odbornej publikačnej činnosti. Popri sólovej sa venuje aj komornej hre. S Idou Černeckou vytvorili duo v štvorročnej hre na klavíri. Zrealizovali rad významných koncertných projektov a nahrávok (kompletné Slovenské tance A. Dvořáka, Francúzska hudba pre klavír 4-ručne, Poetic Pictures for Piano Duet a i.). Venujú sa i slovenskej tvorbe (J. Cíkker, L. Kupkovič, I. Zeljenka, J. Hatrík, D. Kardoš, V. Bokes, T. Andrašovan, D. Lauko a i.), niektoré diela uviedli premiérov. Pravidelne účinkujú na domácich i zahraničných koncertných pódiah.

Korngold Quartet patrí medzi popredné české kvartetá mladej generácie. Vzniklo na br-

Ida Černecká • František Pergler • Photo: © Richard Guzman

nianskom konzervatóriu, pokračovalo na JAMU Brno. Súbor absolvoval štúdium na Universität für Musik vo Viedni, kde nadviazal spoluprácu s J. Meisslom. Kvarteto pracovalo s významnými osobnosťami komornej hudby (H. Beyerle – Alban Berg Quartet, S. Devich – Bartók Quartet, E. Epshtein – Aviv Quartet, A. Sýkora – Janáčkovo kvarteto a i.). Zoskupenie má na svojom konte zvláštnu cenu zo súťaže usporiadanej v rámci ACT Musical Festival London 2006, 2. cenu z medzinárodnej súťaže Premio Citta' di Padova 2009, Promotion award z Internationale Sommerakademie 2010, víťazstvo na Medzinárodnej súťaži Leoša Janáčka 2010, kde kvarteto získalo i cenu za najlepšiu interpretáciu diela L. Janáčka a víťazstvo na súťaži nadácie Bohuslava Martinů 2010, kde kvarteto získalo i cenu za najlepšiu interpretáciu diela B. Martinů. Zoskupenie vystúpilo na mnohých festivaloch doma i v zahraničí (Pražské jaro, Janáček Brno, Europäische Wochen Passau a i.) Na pozvanie EMCY podnikol súbor i turné „Stars of tomorrow“ v Nemecku a Rakúsku. Nahrával pre Český a Bavorský rozhlas.

Slovenský komorný orchester vznikol v r. 1960 na pôde Slovenskej filharmónie. Pri jeho zrode stál vynikajúci huslista Bohdan Warchal. Pod jeho vedením sa stal popredným predstaviteľom slovenského interpretačného umenia v zahraničí. Odborná kritika vyzdvihovala najmä prepracovanosť fráz a mäkký farebný zvuk telesa. Ťažiskom repertoáru orchestra bola hudba baroka, neskôr i hudba 19. a 20. storočia vrátane množstva premiér diel slovenských a zahraničných skladateľov. Slovenský komorný orchester účinkoval na významných hudobných festivaloch a hral na prestížnych pódiiach v Európe, Severnej a Južnej Amerike, Austrálii a Ázii. Spolupracoval s významnými interpretmi, pre domáce a zahraničné nahrávacie spoločnosti nahral vyše 100 titulov hudby rôznych štýlových období. Po 40 rokoch sa nástupcom B. Warchala stal **Ewald Danel**, ktorý je umeleckým vedúcim orchestra od r. 2001. Pod jeho vedením sa repertoárové ťažisko telesa jemne posunulo v prospech romantizmu a hudby 20. storočia. E. Danel študoval hru na husliach a dirigovanie na ost-

ravskom konzervatóriu a VŠMU v Bratislave. Od r. 1985 je koncertným majstrom Slovenskej filharmónie, s ktorou spolupracuje aj ako sólista a dirigent. Od r. 2008 je aj hlavným hosťujúcim dirigentom Hiroshima Symphony Orchestra. V r. 2012 mu bola udelená Cena Sebastian za mimoriadny prínos k odkazu diela J. S. Bacha.

Dirigent Oliver Dohnányi študoval na bratislavskom konzervatóriu husle, dirigovanie a kompozíciu, pokračoval v Prahe na Akadémii múzických umení a na Hudobnej akadémii vo Viedni. Absolvoval majstrovské kurzy u renomovaných dirigentov (I. Markevich, A. Jansons, F. Ferarry). Získal prestížnu Respighiho cenu v Taliansku. V r. 1979 získal miesto stáleho dirigenta Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu v Bratislave, kde pôsobil 7 rokov. Pre Slovenský rozhlas realizoval mnoho nahrávok, ktoré vyšli vo firmách Naxos, Marco Polo, Supraphon, Panton, Verga a Opus. V r. 1986 sa stal šéfdirigentom opery SND. Zároveň pôsobil O. Dohnányi ako dirigent Slovenskej filharmónie v Bratislave. Pôsobil aj ako šéfdirigent Národného divadla v Prahe. Okrem toho dirigoval v Anglickej národnej opere, je dlhoročným hosťujúcim dirigentom Opery North a orchestra Northern Philharmony v anglickom Leedse, od r. 1999 diriguje v Badisches Staatstheater Karlsruhe. V r. 2000 sa uskutočnil jeho americký debut s orchestrom Chicago Sinfonietta. Za nahrávku televíznej opery slovenského skladateľa J. Filasa Memento Mori so Symfonickým orchestrom FOK získal zvláštnu cenu na Televíznom festivale v rakúskom Salzburgu. Od r. 2001 pravidelne spolupracuje s Bavorskou štátnou operou v Mníchove, v r. 2004 s veľkým úspechom dirigoval Mozartovu Čarovnú flautu v slávnom Teatro Colón v Buenos Aires. Pôsobil aj ako umelecký šéf opery Národného divadla moravskosliezkeho v Ostrave. V r. 2006 sa stal šéfdirigentom Symfonického orchestra slovenského rozhlasu v Bratislave, stálym hosťujúcim dirigentom Záhrebskej filharmónie a Symfonického orchestra Chorvátskeho rádia v Záhrebe. Od r. 2007 je stálym hosťujúcim dirigentom opery v nemeckom Stuttgarte, v r. 2011 sa úspešne uviedol na Novom Zélande, stal sa zároveň hlavným hos-

ťujúcim dirigentom súboru NBR Opera New Zealand. Dlhodobu spolupracuje s mnohými špičkovými orchestrami.

Hudobný skladateľ Ján Cikker sa významnou mierou pričínal o vznik **Štátneho komorného orchestra Žilina**. Vznikol v r. 1974 ako jediný orchester „mozartovského typu“ na Slovensku. V r. 1977 získal medzinárodné uznanie, keď sa stal festivalovým orchestrom Salzburger Festspiele. Zakrátko dostal pozvanie na Pražskú jar a potom nasledovali úspešné koncerty na mnohých festivaloch v celej Európe a zámorí, vystúpenia v najprestížnejších sálach. Orchester uskutočnil takmer tritisíc koncertov doma aj v 35 krajinách – vo väčšine európskych krajín, v Tunise, Turecku, Arménsku, Číne, Japonsku, USA, Kanade, Brazílii. Nahral vyše 60 CD s hudbou od baroka až po súčasnosť pre rôzne vydavateľstvá. Odohral takmer 300 slovenských skladieb, z toho polovicu premiérov. 190-krát odznela v podaní ŠKO slovenská hudba na koncertoch v zahraničí, o. i. v Kanade, USA a Japonsku, z toho Spomienky Jána Cikkera 65-krát.

Oliver Dohnányi

Ján Cikker (29 July 1911 Banská Bystrica – 21 December 1989 Bratislava) was a Slovak composer, one of the founders and creators of modern Slovak music and a generational contemporary of the composers who sought to elevate music in Slovakia to the professional level. As a child, he was intensely interested in music and responded exceptionally to the beauty of the surrounding countryside where he lived.

Even in his early youth, he performed as a pianist and composed music. One of the first to teach him harmony was Rudolf Ország, a composer and teacher in Kremnica, while young Ján gained a lot of insight from composer Viliam Figuš Bystrý. The years 1927–1930 were of particular importance in his future development as a composer, when he intensively played piano under the guidance of Mária Kmoníčková, a graduate of the Prague Conservatory. After graduating from the Banská Bystrica grammar school, he came (with

the *String Quartet in B flat major* and *Symphony in C minor*) to the Prague Conservatory, where he studied composition under Professor Jaroslav Křička, conducting with Pavel Dědeček, piano with Ružena Kurzová and organ under B. A. Wiedermann. All this provided him with solid musical and artistic foundations. During the studies, his *Sonatina for Piano* and *Symphonic Prologue* were performed at the Mozarteum in Prague. He graduated from the Conducting Department after having studied and presented *Eternal Longing*, a work composed by Vítězslav Novák, in whose graduate classes Cikker later continued his study of composition.

Additional study with Felix Weingartner in Vienna was the intermediate step toward Ján Cikker's composing and teaching of music (at the Conservatory and later Academy of Performing Arts (VŠMU) in Bratislava), and organisation of different cultural activities. Initially, Cikker saw Richard Wagner as the ideal in compositional perfection, yet the composer's artistic aim was to seek and discover his own creative path.

The first years of Cikker's own individual compositional work, after he had completed his military service, was marked by World War II. Crystallisation of the composer's work went hand in hand with the protest against the senselessness of war, which he expressed with his cantata *Cantus filiorum*, symphonic poem *Soldier and Mother*, his trilogy of *About Life*, *Slovak Suite* and *Concertino for Piano and Orchestra*, and his cycle of songs *Dear Mother* and *March of the Insurgents*. Sorrow and anguish stirred and heightened his love of mankind, life and his homeland, producing the powerful *Memories*, *opus 25*, a piece for string orchestra and wind quintet with strong emotional overtones, one of the most often played of Cikker's opuses.

In September 1945, Cikker began a three-year tenure as opera dramaturgist at the National Theatre in Bratislava, anticipating his creative ambitions in musical drama. Cikker's operatic works (nine completed opuses) were among the key values of post-war European opera.

Motifs and his methods of approaching them show the struggle between good and evil, where good has to prevail in the end even though the hero dies. While the first two operas – *Juro Jánošík* and *Beg Bajazid* – are nationalist and patriotic, the next ones (*Mr. Scrooge* and *Resurrection*) see Cikker starting to build bridges to European culture. In his other operas (*Play of Love and Death*, *Coriolanus* and *Judgment*) – where often enough the most important element is expressed in the instrument section, he returns to human values in danger. After Cikker had finished his eighth opera, *The Siege of Bystrica*, he was asked by Kurt Masur, then artistic director of the Leipzig *Gewandhausorchester*, to compose a work on the occasion of the orchestra's 200th anniversary, which became Cikker's oratorio *Ode to Joy* (1982), based on the eponymous poem by Milan Rúfus. The last completed opera Ján Cikker composed, *From the Insects' Life*, expresses contempt at humanity in the words of the author himself, and yet also celebrates human kindness. Throughout his life, Ján Cikker's musical thinking reflected images of nature. And it was not by chance that the theme of his final opera was about a man – a pilgrim – enchanted by nature and praising the endless cycle of life, dying in the middle of it. Ján Cikker holds the highest artistic, state and international awards. For his humanism and high ethical principles, Vienna University awarded him the G. von Herder prize (1966). As well as the title of “national artist” he was also awarded the UNESCO prize for music (1979). The meaning of Ján Cikker's whole life was composing, by means of which he gained an honorary place in the context of European musical life.

The selection on this compact disk presents extracts from Cikker's creative works, ranging from songs and instrumental music to an orchestral concerto. It captures a wide interval of time from one of his earliest works (*Scherzo*) to his latest compositions (*Homeland Quartet*), all of which are included in this recording that covers 56 years. His fresh **Scherzo** for string quartet was produced before Ján Cikker had even started his studies at the Pra-

gue Conservatory, written when the composer was just 19 years old. It is evidence of his readiness for intensive study, of his mastery of compositional technique and, especially, of his gift for playful inventiveness. As the composer himself wrote on the cover page of the manuscript, it is a work still without an opus. However, it was the second in line for such a configuration (having been preceded by his *String Quartet B flat major* from 1928). The introductory Allegro Scherzando in G minor (using the typical scherzo compositional technique: transposing the motif a perfect fourth downward) returns after the Trio I. *Meno mosso* and Trio II. *Meno mosso rubato* (already foreseeing the depth and the significance of such a source as Slovak folk rhythms and melodies would prove to be in the future for the composer), and due to it the composition acquires a simple rondo character. A similar compositional structure can already be seen in the work of Beethoven, who also provided scherzos with two trios in his symphonies (Pastoral), or in Robert Schumann. Cikker's scherzo concludes with a joking Coda in pianissimo. It is played as a string quartet, but is also becoming a staple in the repertoire of chamber orchestras.

Mummy Sings is a piano composition where the composer provides a gentle, penetrating look into the world of children (and along with *The Little Virtuoso* is part of the opus 27 released in the Album for Youth in 1955). It was his playing of the piano that brought Ján Cikker, still in his delicate childhood, through the gateway into the world of music and it was for this instrument that he wrote his first composition. In the tones produced by the piano, he visualises his mother in his memories, who gave singing and piano lessons, and provided the composer himself with the basics of piano playing. He dedicated many piano, vocal and orchestral works to his mother, perceiving her as “a woman with the most beautiful and best features”. He tremendously respected and loved her, as evidenced by his letters and also his personal reflections. This subtle and poetically coloured musical still life is a reminder of the child's world to which the composer returned even later in the piano

Ja v polkore, dážučen nusem
- ludbe, se ma celý život
divkala, volila stáštujin
a moim aj lepšim.

Ján Cikker

aquarelles of a cycle of 15 compositions called *What the Children Told Me*.

In 1973, besides *Epitaph*, *The Tune for the Bratislava Music Festival*, *The Tune for World Figure Skating Championships in Bratislava*, *Piano Variations on a Slovak Folksong*, Cikker composed for Darina Laščiaková **Ten Lullabies for Alto and Chamber Orchestra** to the words of folk poetry. These tender miniatures with two or three exceptions retain the compound metre and tonality with a $\flat$ in the key signature characteristic of known *berceuses* in the history of music (Brahms, Chopin and Liszt, among others). Cikker plays with the lyrics, instrumentation and motifs (returning to the motif of third and fifth lullabies in the seventh and ninth, but with different instrumentation), with the closing tenth lullaby in the minor dominant (F sharp minor). The whole cycle reflects the composer's childhood, in which the love of his father is replaced only by his mother's arms (Ján Cikker's father having died in the First World War when the composer was just 4), and Cikker's wonderful relationship with children, which he never had himself. In 1975, the Mladé letá publishing house issued lyrics of lullabies illustrated by Alojz Klima under the title of *Beliže mi, beli* (*Sleep for me, keep sleeping*). The book was published together with a record (in cooperation with Opus) of lullabies performed by Darina Laščiaková and the Czechoslovakia Symphony Orchestra, conducted by Ondrej Lenárd.

In the realm of folk songs and dance, Ján Cikker felt the strength and appeal offered by the opportunities for creative dialogue. He wrote many folk songs and dances for male and mixed choirs, yet the inspirational thread of folk songs still runs through all of Cikker's work, whether they involve compositions for piano, orchestral and vocal works, or opera. Fettered and again denounced like the melodic and rhythmic element in Cikker's musical statement, it underscores and highlights both the standard and unrepeatable, while at the same time involuntarily developing unseen and transforming evolutionarily, based on the nature of the musical body. **Dupák opus 31, No 1** was composed by Cikker over nine days

in 1950, where he works with the tunes from several different folk melodies. The composition has become an integral part of the repertoire of the Slovak Folk Art Ensemble (SEUK), which has featured it since its première in 1950 at most of their performances both locally and abroad, and in addition to *Memories* is one of his most played compositions. His own concert experiences inspired him to arrange it for piano duet, as he had intensely participated since his childhood in the music scene of his native Bystrica playing four-hand piano with his mother. Opus 31 is complemented still by a further two pieces of folk art ensembles: No. 2 – *A Bird Takes Wing* and No. 3 – *Meadow Songs and Dances*.

When the composer called his work ***Homeland***, he also made it a declaration. The String Quartet No. 3 (one-piece) was produced in 1986, two months after Cikker had completed his ninth opera. Its name suggests a reflection of his own life, entrusted this time to a string quartet. The beauty of his homeland, as the composer perceives it, is reflected in many of his works. The string quartet piece *Homeland* is an intimate and skilled poetic statement with a great, culminating peak. Within it returns to the inspirational source of the past, to the spring of Slovak melodies. The work was dedicated by the composer to his wife Katarína. It was also performed by the Philharmonic Quartet on 28 December 1989, at the composer's funeral in the Slovak Philharmonic Concert Hall. It is currently making its way into the repertoires of successful quartets outside Slovakia, too.

„In this composition I rescued the youth in my heart from life; perceive it with the same child's sincere and pure joy as I feel when I composed it,” the 31-year old composer wrote in the score of ***Concertino for Piano and Orchestra***, outlining his frame of mind concerning the circumstances of the war underway when he produced it. The composer's 20th opus can be considered the first representative work of Slovak piano literature and, more than 72 years ago, its existence complemented the programmed structure of contemporary evening concerts of Slovak music. Cikker perceives the piano here not just as a concert instrument,

but also as a part of the orchestral device, as seen from the work's structural scheme, rotating the theme. Ján Cikker dedicated the composition to pianist Rudolf Macudzinský, indicating his desire in regard to how the work should be premiered. The concertino was played by Macudzinský on the stages of many major European cities and the joint recording for Supraphon in 1953, conducted by the composer himself, allowed this impressive composition to break through to the broader listening public. After its première at the Bratislava National Theatre on 13 October 1942, conducted by Josef Vincourek with the theatre orchestra, it was subsequently performed in Berlin and Zagreb. Publishing rights to the work were acquired by Simrock in Leipzig. But only a few copies were available for sale from the first edition of the piano solo part, edited by the composer and with the German-Slovak text, as the entire shipment was burnt in the bombing of Leipzig. The concertino was heard, among other places, in a matinee orchestral concert of the Vienna Symphony Orchestra, conducted by Anton Konrath, at a sold-out performance at the Vienna Konzerthaus, as well as in the largest cities of European Russia: in the great hall of the Leningrad Philharmonic (now St. Petersburg) and in Kiev, Riga and Moscow. Having the solo part staged by Ivan Palovič refreshed the interpretive approach to the work, bringing numerous concert triumphs to the composition. At present, his daughter Jordana Palovičová has taken over his brilliant interpretation.

Irena Michalicová

Slovak mezzo soprano **Marta Beňáková** studied piano at the Conservatory in the Academy of Performing Arts in Bratislava and continued to study singing. Her concert repertoire includes symphonies, oratorios and vocal works from Baroque to the present. In cooperation with the Czech Philharmonic, Prague Radio Symphony Orchestra, Slovak Philharmonic and other major orchestras, she has devoted herself mainly to concert singing. She regularly performs on the stages of major opera houses, where she has established herself in several leading roles. Her discography includes over 20 titles. In addition to her artistic work, Marta Beňáková also teaches at the Bratislava Conservatory and the Janáček Academy of Music and Performing Arts in Brno.

Jordana Palovičová studied at the Academy of Performing Arts in Bratislava, the Royal College of Music in London and the Lübeck Academy of Music in Germany. Her participation on international master classes included working with L. Berman, G. Sándor, E. Indjić, J. Wijn, A. Bertonecelji and others. She currently teaches piano at the Academy of Performing Arts in Bratislava. She has won many awards in national and international competitions (Talent of the Year, Virtuosi per musica di pianoforte, Johann Nepomuk Hummel International Piano Competition, Concertino Praga Competition, Chappell Gold Medal Competition and Anglo-Czechoslovak Trust London Music Competition). She had recorded with MUSICA, Music Fund of Slovakia, Music Centre Slovakia, Slovak Radio, Slovak Television, Czech Radio, Czech Television and Norddeutscher Rundfunk. For the 100th anniversary of composer Ján Cikker's birth in 2011, she recorded a CD of his solo works for piano, which is currently issued under the title of Piano Music by London's Toccata Classics. Both as a soloist and chamber musician, she has performed at many festivals both at home and abroad (Czech Republic, Poland, Spain, United Kingdom and others). She has performed as a soloist with leading Slovak and foreign orchestras.

Ida Černecká is one of the major figures in Slovak performing arts. From an early age

Marta Beňáková

her solo performances have captivated audiences with fantastic tone quality and an in-depth musician's instinct. She has won the Smetana International Piano Competition held in Hradec Králové, holds a diploma from the International Bach Competition in Leipzig and the Ferruccio Busoni International Piano Competition in Bolzano, Italy. She studied at the Academy of Performing Arts in Bratislava and the Pyotr Ilyich Tchaikovsky Conservatory in Moscow. She has performed at concert halls both in Europe and overseas, and recorded for OPUS, MUSICA, NAXOS and for Danish and German radio. Her excellent interpretation of Slovak compositions won her the Frisco Kafenda Prize and the Ján Cikker Prize. In addition to her heavy concert schedule, she teaches at the Academy of Performing Arts in Bratislava.

František Pergler is one of the leading personalities in Slovak piano art. He studied at the Academy of Performing Arts in Bratislava and has successfully participated in international piano competitions such as the Johann Nepomuk Hummel Competition in Bratislava and the Maria Canals International Music Competition in Barcelona. He has performed on concert stages in many European countries. He is an associate professor of piano at the Academy of Performing Arts in Bratislava, leads master classes and seminars both in Slovakia and abroad and is involved in professional publications. Besides his solo activities, he has also dedicated himself to chamber music. Together with Ida Černecká, he formed a piano duo and they have performed in a number of major concerts and recordings (The Complete Slavonic Dances of Antonin Dvořák, French Four Hands Piano, Poetic Pictures for Piano Duet, etc.). They are devoted to works of Slovak composers (J. Cikker, L. Kupkovič, I. Zeljenka, J. Hatrík, D. Kardoš, V. Bokes, T. Andrašovan, D. Lauko and others), and some of their works have been premiered. They regularly perform on national and international concert stages.

The **Korngold Quartet** are one of the leading young generation Czech quartets. They

formed at the Brno Conservatory, and continued at the Janáček Academy of Music and Performing Arts in Brno. The group graduated from the Vienna University of Music and Performing Arts, where they worked with J. Meissl. The quartet have worked with prominent chamber music personalities (H. Beyerle – Alban Berg Quartet, S. Devich – Bartók Quartet, E. Epshtein – Aviv Quartet, A. Sýkora – Janáček Quartet and others). The group received a special award at a competition organised as part of the 2006 ACT Musical Festival London, 2nd place at the international Premio Citta' di Padova in 2009, the Promotion Award from the International Summer Academy in 2010 and victories at the 2010 Leoš Janáček International Competition, where the quartet were awarded for the best interpretation of the work of Leoš Janáček, and at the 2010 Bohuslav Martinu Foundation Competition, where the quartet received the prize for the best interpretation of Bohuslav Martinu's work. The quartet has performed at many festivals both at home and abroad (Prague Spring, Janáček Brno, Europäische Wochen Passau, etc.) At the invitation of the European Union of Music Competitions for Youth (EMCY), the group undertook a series of tours titled "Stars of Tomorrow" in Germany and Austria. They have recorded for both Czech Radio and Bayerischer Rundfunk.

The **Slovak Chamber Orchestra** was founded in 1960 as part of the Slovak Philharmonic, with the renowned violinist Bohdan Warchal present at its birth. Under his direction, the orchestra became the leading representative of Slovak performing art abroad. It has been praised by music critics especially for the refinement of its phrasing and the soft, colourful sound. The core of the orchestra's repertoire is Baroque music, later incorporating 19th and 20th century music, including a number of premières by Slovak and foreign composers. The Slovak Chamber Orchestra has performed at major music festivals and played on prestigious stages in Europe, North and South America, Australia and Asia. They have worked with major performers and for Slovak and foreign record companies, producing more than

Slovenský komorný orchestr • Slovak Chamber Orchestra

100 titles from different musical periods. After 40 years at the helm, Bohdan Warchal was succeeded by **Ewald Danel**, who has been the artistic director of the orchestra since 2001. Under his leadership, the repertoire's core has gradually shifted toward Romanticism and 20th century music. Danel studied violin and conducting at the Ostrava Conservatory and the Academy of Performing Arts in Bratislava. Since 1985 he has been concert master of the Slovak Philharmonic, cooperating with them both as soloist and conductor. In 2008 he became principal guest conductor of the Hiroshima Symphony Orchestra. He received the Sebastian Prize in 2012 for his outstanding contribution to the legacy of Johann Sebastian Bach's work.

Conductor Oliver Dohnányi studied violin, conducting and composition at the Bratislava Conservatory, continuing in Prague at the Academy of Performing Arts and the Wiener Musikakademie in Vienna. He has completed master classes taught by renowned conductors (I. Markevich, A. Jansons, F. Ferarry), and was awarded the prestigious Respighi Prize in Italy. In 1979, he was appointed permanent conductor of the Slovak Radio Symphony Orchestra, where he worked for seven years. At Slovak Radio, he produced many recordings that were made by Naxos, Marco Polo, Supraphon, Panton, Verga and Opus. Dohnányi became chief conductor in 1986 of the Slovak National Theatre Opera, while at the same time working as conductor of the Slovak Philharmonic in Bratislava. He also served as the chief conductor of the Prague National Theatre. In addition, he has conducted the English National Opera, is a long-time guest conductor at the North Opera and the Northern Philharmonic Orchestra in Leeds, England, and since 1999 has conducted at the Badisches Staatstheater in Karlsruhe. In 2000, he made his American début with the Chicago Sinfonietta. For his recording of *Memento Mori*, a television opera created by Slovak composer Juraj Filas, with the Prague Symphony Orchestra (FOK), Dohnányi received a special award at the Salzburg Television Festival in Austria. Starting in 2001, he

has regularly worked with the Bavarian State Opera in Munich and in 2004 successfully conducted Mozart's Magic Flute at the famous Teatro Colón in Buenos Aires. He was also artistic director at the National Moravian-Silesian Theatre in Ostrava. In 2006, he became chief conductor of the Slovak Radio Symphony Orchestra in Bratislava, permanent guest conductor of the Zagreb Philharmonic and the Croatia Radio Symphony Orchestra in Zagreb. Since 2007, he has been permanent guest conductor of the opera in Stuttgart, Germany and in 2011 successfully became acquainted with New Zealand, becoming at the same time the main guest conductor of the NBR New Zealand Opera. In his career he has worked with many prominent orchestras.

Composer Ján Cikker significantly contributed to the formation of the **Žilina State Chamber Orchestra**, establishing it in 1974 as the only "Mozart type" orchestra in Slovakia. In 1977 they gained international recognition by becoming the festival orchestra for the Salzburger Festspiele. Soon after, they received an invitation to the Prague Spring International Music Festival, followed by successful concerts at many festivals throughout Europe and overseas, including performances at the world's most prestigious halls. The orchestra has performed nearly three thousand concerts at home and in 35 countries, including most European countries, Tunisia, Turkey, Armenia, China, Japan, the USA, Canada and Brazil. They have produced over 60 CDs featuring music from Baroque to modern music for different recording companies. They have played nearly 300 Slovak compositions, half of them premières. Slovak music has been heard 190 times in performances by the Slovak Chamber Orchestra in concerts, among other places, in Canada, the USA and Japan, of which Ján Cikker's *Memories* has been featured 65 times.

Štátny komorný orchestra Žilina • Žilina State Chamber Orchestra

1	Scherzo (1930)
<i>Slovak Chamber Orchestra Bohdan Warchal</i>	3:16
2	Mummy Sings op. 27 (1948)
<i>František Pergler</i>	2:53
	Ten Lullabies • folk poetry, for Alto and Chamber Orchestra (1973)
<i>Marta Beňáková & Slovak Chamber Orchestra Bohdan Warchal</i>	10:24
3	Sleep for me, keep sleeping	1:20
4	Slumber on for me, slumber on	1:00
5	Sleep soundly, gently sleep	1:17
6	Fall asleep for me, fall asleep	0:56
7	Hush, my baby hush	0:51
8	Sleep for me, keep sleeping	0:53
9	Sleep soundly, gently sleep	1:00
10	Fall asleep for me, fall asleep	1:03
11	Hush, my baby hush	1:01
12	Slumber on for me, slumber on	1:03
13	Dupák op. 31 No. 1 (1950)
<i>Ida Černecká & František Pergler</i>	6:55
14	Homeland (1986)
<i>Korngold Quartet</i>	11:03
15	Concertino for Piano and Orchestra op. 20 (1942)
<i>Jordana Palovičová & Žilina State Chamber Orchestra, con. Oliver Dohnányi</i>	17:59

